

Nikolayenko V. V.

Phd, Associate professor, Institute of Foreign languages
Dragomanov National Pedagogical University, Ukraine

**TECHNOLOGY OF PROFESSIONAL-ORIENTED TEACHING RUSSIAN TO FOREIGN
STUDENTS MAJORING IN NON-LINGUISTIC FIELDS**

Ніколаєнко В.В.

к.п.н., доцент

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Україна

**ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

The article is dedicated to the description and analysis of the modern technology of professional-oriented teaching Russian to foreign students. The principles of classification of suggested technology are described and singled out.

Keywords: *professional-oriented teaching, Russian language, pedagogical technology.*

Стаття присвячена аналізу сучасних педагогічних технологій професійно-орієнтованого навчання російської мови іноземних студентів. Автор описує та виокремлює класифікаційні параметри зазначених технологій.

Ключові слова: *професійно-орієнтоване навчання, російська мова, педагогічні технології.*

Однією з тенденцій розвитку сучасної освіти є її інтернаціоналізація, яка виражається в збільшенні кількості студентів, що здобувають освіту за межами рідної країни. Інтеграція та глобалізація інформаційних і культурних процесів зумовлюють потреби модернізації освітньої системи України за всіма

напрямами, що вимагає розроблення концептуальних засад у кожному з них. Навчання іноземних студентів є одним з таких напрямів, важливим чинником становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору.

Особливість сучасного стану викладання російської мови як іноземної за професійним спрямуванням полягає у докорінній зміні методичної та методологічної парадигми мовної освіти. Загальну мету освіти науковці вбачають у формуванні всебічно розвиненої людини, і саме вивчення мови є засобом отримання професійної освіти та розвитку особистості у міжкультурному просторі. У зв'язку із цим великого значення набувають пошуки ефективних технологій навчання чим і обумовлена **актуальність** статті.

Слід зазначити, що сьогодні спостерігається змішування понять «технологія» і «методика викладання» та підміна інноваційних технологій новими прийомами і методами навчання. У порівнянні з методикою викладання технологію навчання можна охарактеризувати наступними специфічними особливостями:

1) орієнтацією на охоплення набагато більшої кількості процесів; 2) цілеспрямованим навчанням, вихованням професійно-значущих якостей особистості; 3) науковістю, тобто методологічним і теоретичним обґрунтуванням процесів, з якими технологія має справу; 4) здатністю в результаті цього викликати нові процеси (з акцентом на креативність); 5) більш досконалим, значимим і ефективним управлінням процесом навчання.

Впровадження нових технологій є вкрай важливим ще й у зв'язку з тим, що ХХІ століття пред'являє інші вимоги до випускників вузів. Технологія навчання минулого сторіччя, заснована на принципі «від знань до умінь» повинна перетворитися на технологію, що базується на закономірностях пізнавальної діяльності студентів, *акмеспрямованості* в навчанні, тобто на досягненні випускниками вершин професійної, творчої та духовно-моральної діяльності [4].

Викладачеві слід забезпечити не тільки введення і закріплення великого обсягу інформації, але і збільшити час активної мовленнєвої діяльності кожного студента. Тому залишається актуальним питання про те, яка методика допоможе нам у формуванні майбутнього фахівця, який був би не гірше знайомий з практикою, ніж із теорією. Доцільною і методично виправданою у немовному вузі є орієнтація навчання російської мови на підготовку іноземних студентів до реального професійного спілкування, оскільки саме мовна спеціалізація виступає потужним стимулом і основним детермінантом мотиваційної та прагматичної цінності вивчення російської мови студентами-нефілологами. Практика показує, що інтерес до предмета зростає тоді, коли він особливо значимий, коли студенти чітко уявляють собі перспективи використання отриманих знань, коли метою навчання стають корисні навички та вміння, які в майбутньому будуть особливо цінними, отже, підвищать особисту конкурентоспроможність і шанси на успіх у бізнесі, науці або будь-якій іншій діяльності.

Освітня практика у сфері вищої школи розвивається настільки динамічно останнім часом, що існує величезна кількість наукових праць, публікацій, що представляють як досвід розробки освітніх технологій різного рівня, так і їх наукове обґрунтування, систематизацію та класифікацію (О.А. Андреев, А.С. Белкін, В.Л. Беспалько, Л.І. Богомолва, Г.Р. Громов, В.К. Дьяченко, І.П. Козловська, О.Н. Євдокімова, Г.К. Селевко, В.Т. Фоменко).

У зарубіжній педагогічній теорії та практиці проблеми педагогічних технологій досліджували такі вчені, як Л. Андерсон, Дж. Блок, Б. Блум, С. Ведемейер, Г. Веллінгтон, М. Вульман, Т. Гілберт, О. Гохберг, М. Кларк, П. Мітчел, Р. Мейджер, Ф. Персиваль, С. Сполдінг, Р.Томас та ін. .

У науковій літературі даються різні класифікації технологій навчання, які відрізняються один від одного різними принципами, що лежать в основі класифікації. Найбільший внесок у розробку проблеми технології навчання внесли В.П. Беспалько, Н.Ф. Тализіна, Н.В.Кузьміна, С.А.Смірнов. Науковці

довели, що в теорії педагогічної інноватики функціонують фундаментальні закони, знання яких дає змогу ефективно впроваджувати інновації в системі освіти та керувати ними. Це такі закони, як: закон незворотної дестабілізації педагогічного інноваційного середовища, закон фінальної реалізації інноваційного процесу, закон стереотипізації педагогічних інновацій, закон циклічного повторення, зворотності педагогічних інновацій [1, с. 37].

Більшість дослідників сходяться на думці про те, що технологія навчання пов'язана з оптимальною побудовою і реалізацією навчального процесу з урахуванням гарантованого досягнення поставлених дидактичних цілей. Сам же технологічний процес характеризується наступними ознаками: 1) поділом процесу на взаємопов'язані етапи; 2) координуваним і поетапним виконанням дій, спрямованих на досягнення цілей; 3) однозначністю виконання включених в технологію процедур і операцій, що є неодмінною і вирішальною умовою досягнення результатів, адекватних поставленій меті; 4) чітко організованою системою контролю засвоєних знань, умінь і навичок студентів.

Спираючись на визначення П.І. Образцова відзначимо, що під професійно-орієнтованою технологією навчання розуміється така технологія, “яка здатна формувати у студента значимі для його майбутньої професії якості особистості, знання і уміння, що забезпечують виконання ним функціональних обов'язків за обраною спеціальністю [2, с.75].

Таким чином, сутнісними показниками професійно-орієнтованої технології навчання є: 1) попереднє проектування навчального процесу (за можливістю також його відтворення на практиці); 2) спеціально організоване ціленавчання (з можливістю об'єктивного контролю досягнення поставлених цілей); 3) структурна і змістовна цілісність (неприпустимість внесення змін до якогось одного компонента без урахування інших); 4) вибір оптимальних методів, форм і засобів навчання. 5) наявність оперативного зворотного зв'язку, що дозволяє своєчасно і швидко коригувати процес навчання.

На жаль, проблема технології навчання виявляє ряд істотних суперечностей і проблем, таких як: 1) відсутність цілісного системного представлення поняття технологія, її взаємозв'язку з цінностями та перспективними цілями всього навчального процесу;

2) часом опис технології носить відсторонений характер і не є зрозумілим, як запропонована автором технологія співвідноситься з освітньою практикою.

Пріоритет самостійності, суб'єктивності, вміння мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення соціальних і професійних завдань – ці риси фахівця і визначають шляхи пошуку підходів до розробки та впровадження професійно-орієнтованої технології навчання російській мові. Відзначимо, що розробка технології залежить від багатьох факторів: пріоритетності цілей освіти, специфіки змісту навчання, складу студентів, рівня розвитку технічної оснащеності навчального процесу.

З безлічі існуючих технологій навчання для цілей нашого дослідження були відібрані чотири групи широко використовуваних технологій:

1) Інформаційно-розвиваючі (когнітивні), орієнтовані на міцне засвоєння великого запасу інформації, формування стрункої системи знань, володіння і вільне оперування набутими знаннями. Провідна мета – підготовка ерудованого фахівця, що володіє стрункою системою знань. Орієнтація при розробці технології – на формуванні системи знань, їх максимальне узагальнення, запам'ятовування і вільне оперування ними. Технології містять в тих чи інших поєднаннях виклад викладачем навчальної інформації, лекційно-семінарський метод, самостійне вивчення літератури, застосування нових інформаційних технологій для самостійного поповнення знань, включаючи використання технічних та електронних засобів отримання інформації.

2) Технології, спрямовані на розвиток розумової активності студентів (розвивальні, проблемне навчання і т. ін..). Провідна мета – підготовка фахівця, здатного проблемно мислити, формулювати проблеми і завдання, вибрати способи і засоби їх вирішення.

Орієнтація при розробці таких технологій – на формування і розвиток проблемного мислення, розумової активності. Вони включають в себе проблемне навчання: проблемні лекції та семінари, навчальні дискусії, навчально-дослідну роботу, організацію колективної розумової діяльності в малих і великих групах.

3) Професійно-орієнтовані, спрямовані на володіння способами професійної навчальної діяльності (контекстне навчання, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі). Провідна мета даної групи технологій – підготовка професіонала-фахівця, здатного кваліфіковано вирішувати професійні завдання. Орієнтація при розробці технологій – на формування системи професійних практичних умінь, стосовно яких навчальна інформація виступає інструментом, що забезпечує можливість якісно виконувати професійну діяльність. Технологія включає в себе аналіз педагогічних ситуацій, рішення ситуативних процесуальних завдань, ділові ігри, “занурення в професійну діяльність” (у різних варіантах), моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, контекстне навчання. До числа базових технологій професійної підготовки студентів відноситься і згадана нами технологія контекстного навчання. Сутнісною характеристикою такого навчання є послідовне моделювання всієї системи форм, методів і засобів навчання (традиційних і нових), предметного і соціального змісту засвоюваної студентами професійної інформації за допомогою трьох типів взаємопов'язаних моделей: семіотичної, імітаційної і соціальної. У своїй сукупності вони являють собою динамічну модель переходу від навчальної до професійної діяльності.

4) Особистісно-орієнтовані, спрямовані на розвиток особистості, зокрема, на формування активної компетентної мовної особистості в навчальному процесі.

Слід зазначити, що оскільки цілі навчання є різними майже на всіх етапах навчання, то, відповідно, й технології будуть використовуватися так само в різному співвідношенні.

Отже, уявімо такі класифікаційні параметри професійно-орієнтованої технології навчання російській мові студентів-іноземців немовних спеціальностей:

I. *Концептуальні положення:* 1) російська мова – мета і засіб навчання; 2) мова – засіб залучення індивіда до культурних цінностей, а також засіб соціалізації та ідентифікації; 3) студент засвоює матеріал, будучи активним суб'єктом свого навчання.

II. *Акценти поставлених цілей:*

- Формування позитивної Я-концепції студентів;
- Формування вміння працювати з різного роду інформацією, розвиток комунікативних здібностей;
- Розвиток потреби в самореалізації у професійній сфері;
- Забезпечення високого інтелектуального і культурного рівня студента.

III. *Кваліфікаційна характеристика:*

- за рівнем застосування: загально-педагогічні та власне предметні;
- за концепцією засвоєння: асоціативно-рефлекторні та розвивальні;
- за характером змісту: навчальні та виховні;
- за орієнтацією на особистісні структури: професійно-орієнтовані та інформаційно-операційні;
- за організаційними формами: академічні, групові та індивідуальні;
- за підходами до навчання: особистісно-орієнтоване плюс співробітництво;
- за переважанням: пояснювально-ілюстративний плюс діалоги.

IV. *Принципи:*

- здійснення розвиваючого навчання;
- діалоговий характер навчання;
- синергетика: об'єднання, узгодження і використання багатьох інноваційних технологій і теорій;
- гуманізація: використання багатого гуманітарного потенціалу предмета (російської мови);

- інтеграція індивідуальної роботи з іншими факторами навчальної діяльності; орієнтація на вищі кінцеві результати.

Активність студента при навчанні російської мови проявляється в різного роду комунікативних ситуаціях (далі КС). Так, В.А. Сластенін та І.Г. Руденко виділяють фронтальні, колективні, групові та діадичні КС, що сприяють активізації навчального процесу в рамках технології навчання [3; 5].

Фронтальні КС передбачають взаємодію викладача зі студентами, коли вони в певний момент можуть ставати суб'єктами активної взаємодії з викладачем або між студентами виникає зумовлена навчальними завданнями взаємодія (наприклад, лекція).

Колективна КС передбачає спілкування студентів між собою і з викладачем в рамках контактної групи в процесі реалізації пізнавальної діяльності. У цьому випадку мета заняття може бути досягнута лише тоді, коли всі члени групи об'єднують для цього свої зусилля (цілепокладання); члени групи повинні вступити у взаємодію для оволодіння певними знаннями і для створення суб'єктивно нових знань (предметність); члени групи виробляють і засвоюють певні норми колективної пізнавальної діяльності (продуктивність), комунікативні ситуації, які віднесені до типу колективних, є найбільш ефективними у процесі проведення семінарських занять.

Групові КС в навчальному процесі передбачають вирішення пізнавальних завдань мікрогрупами студентів (3-5 осіб) переважно на лабораторно-практичних заняттях і при роботі з проектами.

У зв'язку з посиленням уваги до самостійної роботи студентів і проблемі керівництва нею з боку викладачів особливої актуальності набувають *діадичні КС*, учасниками яких виступають студент-викладач. Під час індивідуальних консультацій, пов'язаних з організацією самостійної роботи студентів та керівництвом нею, *діадична КС* виникає у зв'язку з тим, що студент об'єктивно потребує інструктування і відчуває потребу в отриманні інформації, поради, допомоги та розуміння з боку викладача.

Усі вищезазначені КС доцільно реалізовувати в рамках технології навчання в залежності від конкретних педагогічних завдань, що вирішуються викладачем на тому чи іншому етапі професійної підготовки студентів, обраних ним дидактичних принципів, методів і організації форм навчання.

Педагогічні технології містять такі елементи як встановлене співвідношення аудиторної та позааудиторної самостійної роботи на користь останньої. А також відповідної організації навчального процесу: встановлення співвідношення обов'язкових та вибіркового курсів на користь других, обов'язкова для іноземних студентів випереджальна самостійна робота (що випереджає лекції та семінари, заснована на використанні інформаційних технологій); індивідуалізація навчання (більш вільний вибір тем, курсів, робота за індивідуальними навчальними планами у своєму темпі), індивідуальні форми контролю знань і умінь, програмоване навчання. Навчально-дослідна робота повинна бути організована таким чином, щоб студент відчував потребу у вивченні літератури для вирішення намічених завдань (з використанням інформаційних технологій); використання проектової освіти (що припускає самостійне проектування студентом навчального процесу, своєї освітньої траєкторії на основі навчального плану з конкретної спеціальності і встановленням свого темпу роботи).

У основі розробки освітніх технологій лежить проектування високоефективної навчальної діяльності іноземних студентів та управлінської діяльності викладачів. Логіку такого проектування в найзагальнішому вигляді можна представити таким чином:

1. Опис в спостережуваних характеристиках і вимірюваних параметрах очікуваного результату навчання (ступінь володіння поняттями, способами діяльності, характеристики інтелектуального розвитку тощо).
2. Визначення природи, складу, проявів тих психологічних процесів (орієнтовних, логічних, креативних, емоційних, смислотворчих та ін.), які повинні бути актуалізовані у свідомості

студентів, щоб наслідком їх стала поява тих новоутворень, які спроектовані в цілях навчального процесу.

3. Обґрунтування змісту тієї предметної діяльності, на основі якої можуть бути актуалізовані проєктовані психічні процеси, розробка тих ситуацій спілкування, які можуть привести студентів до набуття потрібного пізнавального і професійного досвіду.

4. Розробка змістовної і процесуальної сторін нової технології: представлення досвіду, що підлягає засвоєнню у вигляді системи пізнавальних або практичних завдань, пошук спеціальних дидактичних процедур його засвоєння (організація індивідуальної та колективної навчальної діяльності, імітаційних моделей досліджуваних процесів, навчально-ділових ігор).

5. Виявлення логіки предмета; розвиток навчальних ситуацій з метою перенесення освоюваного досвіду на нові сфери діяльності.

6. Розробка процедур контролю, діагностики, вимірювання якості засвоєння, способів індивідуальної корекції навчальної діяльності.

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що сутність технології навчання полягає, по-перше, у попередньому проєктуванні навчального процесу з подальшою можливістю відтворення цього проєкту в педагогічній практиці; по-друге, у спеціально організованому ціленавчанні, що передбачає можливість об'єктивного контролю якості досягнення поставлених дидактичних цілей; по-третє, у структурній і змістовній цілісності технології навчання, тобто в неприпустимості внесення змін в один з її компонентів, не порушуючи інші; по-четверте, у виборі оптимальних методів, форм і засобів, що продиктовані цілком визначеними і закономірними зв'язками всіх елементів технології навчання; по-п'яте, в наявності оперативного зворотнього зв'язку, що дозволяє своєчасно і оперативно контролювати процес навчання. Звідси можна зробити висновок: технологія навчання являє собою цілісну дидактичну систему, що дозволяє найбільш ефективно, з гарантованою якістю вирішувати педагогічні завдання.

Таким чином, технології професійного навчання створюють соціокультурний простір, в якому формуються особистість, воля, інтерес до спеціальності, цілісне ставлення до освітнього процесу і активність студента. Єдність цілей, функцій, змісту, методів навчання, що створюють орієнтацію на майбутню професію, стає технологічним принципом професійної підготовки викладача. У технологіях навчання фіксована нормативна діяльність педагога, що забезпечує найбільш ефективні засоби навчальної діяльності. Від викладача потрібне застосування варіативних технологій, технологічна розробка педагогічного керівництва діяльністю студентів.

Як перспективи подальших досліджень можна виділити ряд тенденцій розвитку технологій навчання, що вимагають детальної розробки, апробації та вивчення: зростання діагностичності, інтенсивності, соціально-ігрової контекстності, діалогічності; моделювання професійних ситуацій; проєктування дидактичних функцій в єдності з комунікативними і особистісно-смысловими; модульність, між предметні зв'язки, суб'єктивність і вибірковість; підвищення ролі творчої індивідуальності педагога.

Література:

1. Доронина Н. Н. Организация учебного процесса в вузе с использованием активных методов обучения: методы обучения студ. в вузе / Н.Н. Доронина // Социология образования. – 2011. – № 3. – С. 31–38.
2. Образцов П.И. Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения / П.И. Образцов. – Орел: Изд-во ОГТУ, 2000. – 145 с.
3. Руденко Н.Г. О современных подходах к подготовке преподавателя. / Н.Г. Руденко // Педагог. – 1997. – №3. – 176 с.
4. Румянцева Л.Н. Технологии обучения иностранным языкам третьего тысячелетия с позиции акмелингвистики. – СПб, 2003. – 178 с.
5. Сластенин В.А. Формирование личности учителя в процессе профессиональной подготовки / В.А. Сластенин. – М.: Просвещение, 1976. – 159 с.